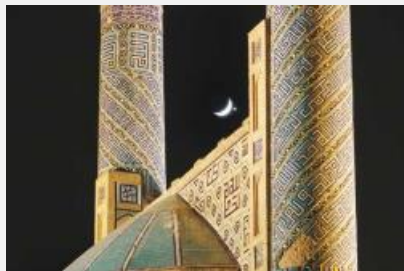

در تب و تاب رؤیت هلال ماه شوال

اگر از منجمها بپرسید تلفن‌شان در چه روزی از سال بیشتر زنگ می‌خورد به احتمال فراوان خواهید شنید 29 رمضان. دوستان و آشنایان همه تماس می‌گیرند و سوال می‌کنند هلال ماه امشب دیده می‌شود؟

اگر از منجمها بپرسید تلفن‌شان در چه روزی از سال بیشتر زنگ می‌خورد به احتمال فراوان خواهید شنید 29 رمضان. دوستان و آشنایان همه تماس می‌گیرند و سوال می‌کنند هلال ماه امشب دیده می‌شود؟ فردا صبح سرکار برویم یا مهیای شرکت در مراسم نماز عید سعید فطر بشویم؟ چه وقت عید را اعلام می‌کنند؟ بعضی‌ها هم می‌پرسند با وجود این همه نرم‌افزار علمی، مگر نم‌شده‌اند تکلیف؟ بعد فط، ا، هشب، کد؟

سه شنبه 26 خرداد امسال در همین صفحه، مقاله ای مفصل در باب ماجرای رؤیت هلال و چگونگی انجام این کار در ایران و دیگر کشورهای اسلامی منتشر شده بود که از نشانی press.jamejamonline.com در دسترس است. در آن مقاله گفته بودیم، به علت نوع قوانین مذهبی مربوط به استخراج تقویم در کشورهای مختلف، شیوه اعلام روز اول ماه تفاوت هایی با هم دارد. در کشور ما که قوانین شرعی بر اساس آموزه های مذهب رسمی کشور - که شیعه جعفری اثنی عشری و برگرفته از قرآن کریم و احادیث ائمه (ع) است - تصویب شده، روش کار با عربستان سعودی و بسیاری از کشورهای اسلامی که تابع عربستان در پیروی از زمان اعلام اول ماه و عید فطر هستند، متفاوت است.

بر اساس شروط مذهبی، آغاز و پایان هر ماه قمری فقط با دیدن خود انسان یا شهادت دو مرد عادل قابل اثبات و استناد است. در این میان برخی مراجع عظام نیز اطمینان و گاهی، حصول یقین از محاسبات علمی منجمان را برای مقلدان مورد قبول می دانند که در این زمینه باید به بخش راه های ثابت شدن اول ماه در رساله های توضیح المسائل رجوع کنید.

منجمان، رؤیت شدن یا نشدن یک هلال را چگونه پیش بینی می کنند؟

برای رؤیت هلال ماه باید در شب بیست و نهم ماه قمری اقدام کرد. اگر هلال ماه دیده شود، فردا روز اول ماه و اگر دیده نشود، پس فردا روز اول ماه قمری بعد خواهد بود. با توجه به تجربه به دست آمده از چگونگی رؤیت شدن یا نشدن هلال ماه در طول سال ها رصد، منجمان مشخصات رصدی هر هلال را در بانک اطلاعاتی داده های رصدی با مشخصات سایر هلال ها در گذشته - که رویت شده یا نشده بودند - و همین طور رکوردهای حدی به دست آمده در باره دشوارترین و نازک ترین هلال های رصد شده مقایسه و نسبت به پیش بینی رؤیت پذیری هلال ماه پیش رو اقدام می کنند. فاصله بین ماه و خورشید در آسمان بر حسب درجه (جدایی زاویه ای)، مدت زمان گذشته از لحظه هم راستا شدن فضایی سه کره خورشید و ماه و زمین (سن هلال)، مدت زمان بین غروب خورشید تا غروب ماه (مکت هلال)، فاصله زاویه ای ماه تا افق (ارتفاع هلال)، دوری یا نزدیکی ماه در مدار بیضوی اش به دور زمین و چند پارامتر نجومی دیگر، از پارامترهای هلال ماه است که در شب اول ماه های قمری گوناگون با یکدیگر متفاوت هستند. کارشناسان رؤیت هلال و تقویم با بررسی پارامترهای هر هلال در مقایسه با داده های قبلی رصدی، ضمن بررسی نرم افزاری به رؤیت با چشم غیرمسلح، رویت با ابزار نجومی یا عدم رؤیت پذیری در مناطق و کشورهای مختلف رای می دهند.

چرا احتمال 30 روزه شدن رمضان امسال بسیار بالاست؟

وقتی مشخصات هلال اول ماه شوال امسال را با نرم افزارهای نجومی بررسی و با داده های رصدی گذشته مقایسه می کنیم، به روشنی می بینیم احتمال دیده شدن این هلال در تمام پهنه ایران بسیار ضعیف است. لحظه هم راستایی (مقارنه) خورشید و ماه و زمین، ساعت 5 و 54 دقیقه صبح امروز بوده است. با این حال به علت زاویه مدار ماه نسبت به موقعیت خورشید در آسمان در این فصل از سال برای منطقه جغرافیایی که کشور ما در آن واقع شده، شامگاه امروز پنجشنبه 25 تیر مطابق با 29 رمضان 1436، در مناطق شمالی کشور هلال ماه در حالی غروب می کند که هنوز غروب آفتاب رخ نداده است. بخش های وسیعی از استان های خراسان رضوی، خراسان شمالی، گلستان، مازندران، گیلان، اردبیل، آذربایجان شرقی و بخش هایی از استان های آذربایجان غربی، زنجان، قزوین، البرز و نیمه شمالی استان تهران چنین شرایطی دارند و عملاً امکانی برای رؤیت هلال ماه در شامگاه برای این مناطق وجود ندارد.

از طرفی حتی اگر شرایط ماه از لحاظ پارامترهای نجومی را برای جنوب شرقی ترین نقطه کشور در استان سیستان و بلوچستان در نظر بگیریم - که بهترین وضعیت را در مقایسه با سایر نقاط کشور دارد - باز هم مشاهده می کنیم که بسیاری از پارامترهای حدی رؤیت هلال کمتر از رکوردهای پذیرفته شده است، به گونه ای که در جنوب شرقی ترین نقطه کشور، هلال ماه حداکثر هفت دقیقه پس از غروب خورشید بالای افق باقی می ماند. در شهرهای مرکزی فلات ایران نیز هلال ماه حداکثر سه دقیقه پس از غروب خورشید، غروب می کند و از این نظر مهلت معنی داری برای رصد ماه در شامگاه امروز وجود ندارد.

سال های اخیر در بسیاری موارد رصدگران هلال ماه توانسته اند، با استفاده از تلسکوپ های قدرتمند رباتیک و با استفاده از نرم افزارها و جی پی اس، هلال باریک ماه را پیش از غروب خورشید و هنگام روز در زمینه آبی رنگ آسمان ببابند. (این روش بین برخی مراجع عظام دارای حجت شرعی است) با وجود این نیز وقتی پارامترهای هلال شوال امسال را بررسی می کنیم می بینیم که درصد بخش روشن ماه و ضخامت هلال آن قدر ناچیز و باریک است که شانه به شانه برخی رکوردها می زند و در

برخی پارامترها از رکوردها هم وضع بحرانی تری دارد. به این ترتیب حتی اگر قرار باشد در روز با تلسکوپ هلال ماه را در آسمان بیابیم و رصد کنیم، به علت نزدیک بودن بیش از حد هلال ماه به خورشید و ضعیف بودن پارامترهای رصدی هلال، احتمال ر ویت بسیار ضعیف خواهد بود.

با این حال باید امروز منتظر ماند تا کارشناسان گزارش ها را دریافت و تجزیه و تحلیل کنند. تشخیص و اعلام اثبات شدن یا نشدن حلول عید سعید فطر در شامگاه امروز مسیری است که از مراجع خاص خود می گذرد و آنچه در این نوشتار آمد، صرفاً بررسی این رویداد بر اساس داده های علمی بود. حساب و کتاب ما روی کاغذ نشان می دهد، اگر هنوز از برکات این ماه آن طور که دلخواهمان باشد بهره مند نشده ایم، به احتمال زیاد فردا را هم به عنوان سی امین و آخرین روز ماه رمضان فرصت خواهیم داشت.

چرا بلافاصله پس از غروب، اثبات یا عدم اثبات حلول عید سعید فطر را اعلام نمی کنند؟

آنچه بحث ر ویت هلال را با وجود همه پیش بینی های علمی به مرحله عمل و انتظار تا ساعاتی پس از شامگاه بیست و نهم ماه قمری می رساند، تأکیدی است که بر اقدام عملی برای ر ویت هلال (استهلال) در مذهب شیعه شده است. آنچه موجب می شود اعلام رسمی حلول عید سعید فطر تا ساعاتی پس از غروب به درازا بینجامد، بررسی گزارش های رصدی در ستاد استهلال دفتر مقام معظم رهبری و تشخیص گزارش های درست و همراه با خطا از گزارش های ناصحیح است. یکی از دشواری ها و البته جذابیت های مناقشه برانگیز ر ویت هلال ماه این است که احتمال اشتباه، هنگام یافتن هلال باریک ماه در نور افق شامگاه در رصد با چشم غیرمسلح یا ابزار اپتیک وجود دارد. همین موجب می شود کارشناسان تقویم و ر ویت هلال در ستاد استهلال به منظور حصول یقین از صحت گزارش های رصدی به کسب اطلاعات لازم از شاهدان و گزارشگران اقدام کنند. می دانید که نیت به روزه داری در روز عید سعید فطر حرام است و از این رو همه خالصانه و با تمام توان دقت می کنند ناخواسته اشتباهی صورت نگیرد. فرآیند دریافت و بررسی صحت گزارش های مبنی بر ر ویت شدن و نشدن، سپس جمع بندی گزارش ها و تنظیم آنها در قالب گزارش نهایی برای ارائه به رهبر معظم انقلاب و اعلام نظر ایشان به منظور انعکاس در رسانه ها، به نسبت زمان بر است و موجب می شود هر سال، انتظار در شامگاه بیست و نهم شعبان (برای اثبات حلول ماه مبارک رمضان) و بیست و نهم رمضان (برای اثبات حلول عید سعید فطر) به انتظاری شیرین برای مشتاقان ماه مهمانی خدا تبدیل شود.

گروه دانش

کاظم کوکرم